

FİKRİYAT

*Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler
Araştırma Dergisi*

Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2021

Makale Adı /Article Name

SÜRYANİ KADİMDE EVLİLİK
SAKRAMENTİ

MARRIAGE SACRAMENT IN THE
SYRIAC ANCIENT CHURCH

Yazar

Azime AVCI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din
Bilimler Anabilim Dalı, azime_avci@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-0240-3658

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 20 Nisan 2021

Kabul Tarihi: 15 Eylül 2021

Yayın Tarihi: 15 Aralık 2021

Kaynak Gösterme

Avcı, A. (2021). Süryani Kadimde Evlilik Sakramenti. *Siirt Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Fikriyat Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, 1 (2), s.126-144.

Ek Beyan: Yazar etik kurulu onayının gerekmediğini beyan etmiştir.

Öz

Güntümüzde Süryaniler, Hindistan, İsrail, Ürdün, Lübnan, Suriye ve Türkiye’de yaşamaktadırlar ve nüfuslarının yaklaşık beş milyon olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye’de çoğunlukla Mardin ili ve köylerinde yaşamaktadırlar. Süryaniler Mezopotamya’da yaşamlarını sürdüren ve aralarında Aramice dilini konuşan, Hıristiyan dinine mensup bir halk olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama Süryani kimliğinin dinsel bir temele dayanmasından kaynaklanmaktadır. Süryaniler din ve geleneklerine son derece bağlı olan topluluklardır. Nitekim din ve geleneklerini yaşam tarzlarına ve hayat standartlarına da yansıtılmaktadırlar. Sürekli değişen yaşam koşullarına karşın Süryanilerin pek değişmediği, evlenme, nikâh ve nişan törenlerinden çocuk yetiştirme ve ailevi uygulamalara kadar birçok uygulamanın kilise tarafından belirlenen sınırlar dahilinde yapıldığı görülmektedir. Evlilik Süryani Kilisesinin yedi kutsal sırrından biridir. Bu inanca göre neslin devamını sağlamak üzere mümin bir kadın ve bir erkek özel duaların bereketi ile kutsal bir şekilde bir araya gelmekte ve birleşmektedir. Evlenme Süryanilerde kilise tarafından belirlenen sınırlar dâhilinde gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte Müslüman topluluklarla uzun yıllar yaşanan yaşanan komşuluk ilişkileri nedeniyle Süryanilerin evlilik uygulamalarında da onlara benzer uygulamaların varlığı söz konusu olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada Süryanilik ve Süryaniler terimleri üzerinde durulmuş, akabinde Süryanilerde evlilik standartları hakkında bilgilerin aktarılması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Süryanilik, İnanç, Evlilik, Sakrament, Din

Abstract

Today, Assyrians live in Turkey, Lebanon, Israel, Jordan, and India. It’s estimated that their population is about five million. They mostly live in Mardin ,which is a city of Turkey, and near its villages. Assyrians are described as a society which is Christian and a public which dwell in Mesopotamia and speak Aramaic language . This definition is based on their religious identity. Assyrians are extremely keen on their religious and customs. Indeed, Assyrians reflect their beliefs and customs on their life styles and standards.

On the contrary changing living conditions, Assyrians do not change too much. From wedding and engagement ceremoniesto their actual living styles and raising a child , most of the customs are applied in a sort way of The Church.

Marriage is the one of the most holly secret of the church. According to this belief, a woman and a man should share their lifes in the way of wedding with blessing prays and in a holly way. By the way, similar marriage customs are the matter in turkish societies thanks to their neighborships whish has been last long years. Therefore,Assyrians and their terms are the matter in this thesis. Afterward It’s aimed to inform about wedding standards of Assyrians.

Key words: Syriacism, Faith, Marriage, Sacrament, Religion

Giriş

İnsanoğlu, var oluşundan bu yana çeşitli oluşum ve yapılanmalarla toplumları oluşturmuştur. Bu oluşumlardan birisi de ailedir. Aile, modern ve geleneksel toplumlarda önemli bir toplumsal oluşum olarak öne çıkmaktadır.¹ Ailelerin ortaya çıkışında ise evlilik kavramı öne çıkmaktadır. Evlilik, kadın ve erkeğin belirli amaç doğrultusunda yaşamlarını beraber sürdürmelerini ifade eden toplumsal olgudur.

Evlilik olgusu dünya üzerinde bulunan bütün toplumlarda görülmektedir. Dolayısıyla bütün kültürel kavramlarda olduğu gibi evlilik kültüründe de toplumlar arası farklılıklar ve benzerlikler bulunabilmektedir. Bu farklılık ve benzerlikler genellikle evliliklerin işlevleri arasında ortaya çıkmaktadır.² Süryanilerde ise evlilik gelenekleri diğer toplumlara kıyasla farklılıklar barındırmaktadır.

Araştırmada Hıristiyanlıkta sakrament inancının uzun bir tarihsel sürecin ardından sakramentler doktrinine dönüştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca Süryani Kadim Kilisesi'nde yedi sakramentin kabul edildiği ve bunların bir arada ifade edildiği görülmüştür. Bunların yanında, evliliğin inanç ve uygulama bakımından uzun bir tarihsel süreçte biçimlendiği, Hıristiyan inancındaki pek çok meseleyle anlamsal bakımdan farklı bir ritüel olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Bu bağlamda, çalışmada Süryanilik kavramı, tarihi ve gelişimi incelenmiş ve öncelikli olarak evlilik sakramenti ele alınarak, Süryani Kadim'de kabul edilen yedi sakramentin inanç ve uygulamaları ana hatlarıyla sunulmuştur.

Araştırma sürecinde öncelikle konu ile ilgili kaynaklar incelenmiştir. Ülkemizde Hıristiyan inanç ve ibadetleri üzerine çok sayıda çalışma mevcuttur. Ancak Hıristiyan inanç ve ibadet anlayışının yedi sakramentini merkeze alan az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu sakramentlerden özellikle evlilik konusunu ele alan çalışmalara az rastlanılmıştır. Bu araştırmada gerek basılı gerekse internet ortamında yer alan kitap, makale, bildiri vb. yayınlardan yararlanılmıştır. Bu çalışmada, kaynak incelemesinin yanında Süryanilerle, evlenme ritüelleriyle ilgili nitel bir araştırma tekniği olan "görüşme" de yapılmıştır.

1. Süryaniler

Medeniyetlerin doğuşuna tanıklık eden Mezopotamya, birçok topluluğa ve onun kültürüne ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan birisi de Süryani'lerdir. Bu bölgede, dönemi içerisinde Süryaniler (Aramiler, Asuriler, Keldaniler), Hıristiyanlığın ortaya çıktığı, Kudüs coğrafyası dışında, bu inancı kabullenen ilk topluluk olmuştur. Hz. İsa ile Aramiceyi konuşan Süryaniler, Hıristiyanlığın bir din olarak oluşma sürecine ilk katkıyı yapmışlardır.³

¹ İsmail Doğan, *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar* (Ankara: Pegema Yayıncılık, 2007), 26.

² İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2014), 19.

³ Mehmet Şimşek, *Süryaniler ve Diyarbakır*, 3.Baskı (İstanbul: Enes Basın Yayın Matbaacılık, 2018), 23.

Süryani kelimesi (Suryoyo) kavramsal anlamda nerede ve ne zaman ortaya çıktığı bilimsel delillerle kanıtlanamamakla birlikte, tarihte öncelikle Pers kralı Sırus (Syrus) (M.Ö. 559-529) adına dayandırılmaktadır.⁴

Süryaniler, Mezopotamya bölgesinde, M.S. 38 yılında Hıristiyan olmuş bir topluluktur ve bu dönemde kendilerine Antakya'yı merkez edinmişlerdir. Süryaniler, Hıristiyanlığı Hz. İsa'nın havarilerinden olan Petrus (Saint Piere), arkadaşı Thomas, kardeşi Aday ve talebeleri MaraveAgay'dan öğrenmişlerdir. Süryanilerin yoğun olarak yaşadığı Mezopotamya bölgesinin Hıristiyanlaştırılmasında Petrus'un arkadaşı Thomas, Thomas'ın kardeşi Mara ve Aday'ın büyük etkisi olmuştur.⁵

Süryani kaynaklarına göre Pavlos'un desteğiyle Hıristiyan azizi Petrus, Antakya'ya gelerek burada inancını yayar ve ciddi bir cemaat oluşturur (m.s. 60). Daha sonraları bu oluşum Antakya Süryani Kilisesi adını alır. Bu bölgedeki Süryani halk da Süryani olarak adlandırılır. Fakat 'Süryani' ismi altında birleşme M.S. 170 yılında olmuştur ve bu isim günümüze kadar gelmiştir.⁶

M.S. 451 yılında Hıristiyanlıkta İsa'nın tabiatı ile ilgili teolojik tartışma olunca Hıristiyanlık Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılmıştır. Süryaniler de kendi aralarında İkiye ayrılmış Doğu Süryaniler Nasturi kilisesininin Batı Süryaniler ise Kadıköy kilisesinin kararlarını benimseyerek Süryani Kilisesini oluşturmuşlardır.⁷

Süryani Ortodokslar, İsa'nın "İnsani ve Tanrısal" tabiatına karışmadan birleştiğini (Monofizit) savunurlarken; Kalkedoncu Batı Süryaniler ise Bizans'ın resmi söylemini kabul etmişler ve kendileri için "Kral Yandaşları" anlamında olan "Melkitler" kelimesini demişlerdir.⁸ Süryaniler arasında dini farklılıklar bulunduğundan kendi aralarında Süryani Kadim Cemaati, Süryani Katolik Cemaati ve Süryani Protestan Cemaati olmak üzere üçe ayrılmıştır. Bu ayrılıkların sebebi ise kiliseler arasında yaşanan sorunlardır.

Türkiye Süryanileri, ağırlıklı olarak Süryani Kadim Cemaatinden oluşmaktadır. Ülkemizde bulunan bir diğer grup ise, Süryani Katolik cemaati olup, sayısı fazla değildir. Süryani Katolik patriği Beyrut'ta bulunmaktadır. Süryani Katolikler M.S. 451 Kadıköy konsilindeki kararlara bağlıdır. Ayrılık tarihi XVIII. yüzyıldır. Süryani kadim cemaati, Süryani Katolikleri 1843'te resmen tanımışlardır. Bugün İstanbul'da Süryani Katolik patrikliği vekilliği vardır.

1852 yılında ise Protestan Cemaati oluşturulmuştur. Süryani Protestan cemaati de bugün Türkiye'de az sayıda bulunmaktadır.⁹ Bu doğrultuda Süryani Kilisesi dendiğinde tarihsel süreçte aşağıdaki oluşumlar ortaya çıkmaktadır:

⁴ Yakup Bilge, Süryanilerin Kökeni ve Türkiye Süryanileri (İstanbul: Zafer Matbaası, 1991), 22.

⁵ Kadir Albayrak, "Keldaniler", DİA (İstanbul: 2002), 207-210.

⁶ Melki Ürek, "Süryaniler'in Tarihi ve Sosyolojik Yapısı", Milet ve Nihal İnanç Kültür ve Mitoloji Araştırma Dergisi 10/2 (2013): 103.

⁷ Turhan Kaçar, Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009), 148-149.

⁸ Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri, 121.

⁹ Mehmet Aydın, Ansiklopedik Dinler Sözlüğü (Konya: Din Bilimleri Yayınları, 2005),724.

2. Süryani Kadim Kilisesinde Sakramentler

Sakramentler, Süryanicede “rozo” (giz) sözcüğünün çoğulu olan “roze” sözcüğüyle ifade edilir. Bunun yanında Türkçe ifadelerde “kilise etkenleri”, “kilise sırları”, “kilise gizleri” şeklindeki ifadelere de rastlamak mümkündür.¹⁰ Sakramentlere “sır” denmesinin nedeni sakramentlerin inanç boyutuyla ilgili bir konudur. Sakramentler iman konusudur, sorgulanmadan inanmayı gerektirir. Sırları açıklamaya çalışmak derin bir tefekkürü ve uygulamayı gerektirir. Bu nedenle açıklanması zor olan hususlardır. Bu doğrultuda Süryani Kadim Kilisesi’nde sakramentleri ifade etmek için kullanılan ve sembol anlamına da gelen “roze” kelimesi dikkat çekicidir. Nitekim sembol, Süryani kilise babalarının terminolojisine göre; Tanrısal gerçekliğin bazı yönlerinin gizlendiği bir yer olarak görülebilmektedir.¹¹ Hıristiyanlık tarihinde ‘Mesih Sırrı’ fikrinden sakramentlere geçiş uzun bir tarihsel sürecin ardından gerçekleştirilmiştir. Katolik Kilisesi merkezli yürütülen teolojik tartışmalar neticesinde hangi hususların sakrament olarak adlandırılacağı belirlenmiştir. Dört yüzyılı aşan sakramentleri sistemli bir ifadeye kavuşturma çabalarının sonucunda Trente Konsili’nde sakramentlerin sayısı yedi olarak belirlenip dogmatlaştırılmıştır. Süryani Kadim Kilisesi’nde ise XIII. yüzyılda kararlaştırılan bir tasnif gereği beş sakramentin kabul edildiği, ancak sonraları bu beş sakramente iki sakramentin daha eklendiği bilinmektedir.¹²

Süryani Kadim Kilisesi’nin kabul ettiği yedi sakrament, kendi içinde bir anlam ilişkisi barındırmaktadır. Buna göre, her bir sakrament kendine has bir anlam ihtiva etmekle birlikte diğer sakramentlerle de anlamsal bir bağ teşkil eder. Bu ilişki, kilise üyelerinin sakramentleri almasında belli bir sıralamayı gözetmesini gerekli kılar. Örneğin bir Hıristiyan’ın kiliseye kabulü sağlayan vaftiz sakramentini almadan diğer sakramentleri alması mümkün değildir.

Süryani Kadim Kilisesi’ne göre kişinin bireysel kurtuluşunu sağlaması açısından bazı sakramentlerin alınması zorunlu iken bazılarının alınması zorunlu değildir. Ayrıca inançlı bir kilise üyesi bazı sakramentleri bir defaya mahsus olarak alırken bazılarını bir defadan fazla alabilir. Bu nedenle, Süryani Kadim Kilisesi’nde sakramentleri bu ortak ve ayırt edici özelliklerine göre sınıflandıran bir yaklaşım mevcuttur.¹³ Süryani Kadim Kilisesi’nde yedi sakramentten her birinin alınması belirli koşulların yerine getirilmesiyle mümkündür. Buna göre sakramentlerin gerçekleşmesi için madde, dua ve hizmetçi şeklinde üç koşulun bulunması zorunludur. Madde, sakramentin görünür işaretidir. Bir sakramentin ayininde kullanılan bir nesne veya yapılan bir eylem bu sakramentin maddesi olabilmektedir. Örneğin evharistiya sakramentinin maddesi ekmek ve şarap olarak kabul edilirken rahip takdisi sakramentinin maddesi el koymadır. Bir diğer koşul ise, duadır. Buna göre her sakramentin ayin esnasında okunan kendine özgü bir duası vardır. Sakramentlerin son tamamlayıcı koşulu ise hizmetçidir.

¹⁰ Samuel Akdemir, *Dini Kurallarımız* (İstanbul: Baha Matbaası, 1972), 65.

¹¹ Sebastian Paul Brock, Gabriel of Qatar’s Commentary on the Liturgy (Hugoye: Journal of Syriac Studies, 2010) 83.

¹² Kadir Albayrak, “Ermeni, Süryani ve Keldani Kiliseleri”, ed. Ş. Gündüz, *Yaşayan Dünya Dinleri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010), 148.

¹³ Zeki Demir, *Süryani Kilisesi ve Kilisenin Kutsal Yedi Gizi* (İstanbul: Resim Matbaacılık, 2012).

Buna göre sakramentin gerçekleşmesi için onu vermeye yetkili bir ruhbanın bulunması zorunludur.

2.1. Vaftiz

Grekçe “baptismos” ya da “baptisma” kelimelerinden gelen “vaftiz”, köken itibariyle “suya daldırmak” anlamındaki “bapto” kelimesinden türemiştir. Bapto kelimesinden zamanla “baptizo”ya dönüşen kelime, bu şekilde Yeni Ahit’de de sıklıkla kullanılmaktadır. Fakat bu kelime Yeni Ahit’de “suya daldırma” anlamından çok “arıtıp temizleme yıkama” anlamlarında kullanılmaktadır. “Suya daldırma” manası daha çok Yetmişler Tercümesi ve bazı yazarlar tarafından tercih edilmektedir. Kimi kez “kötülüklerden bunalmış olmak”, kimi kez de “vaftiz ritüelini uygulamak” manalarında kullanılmaktadır. “Baptisma” ve “baptismos” bazen losyon yani “ilaçlı su ile vücudun bir yerini yıkama” ve “arınma, abdest alma” bazen de “Vaftizci Yahya’nın vaftiz töreni” ve bazen de “İsa’nın vaftiz töreni” manalarında kullanılmaktadır.¹⁴

Vaftiz, Hıristiyanlık’ta terim olarak “asli günahtan” kirli geçmişten temizlenmek ve dine girmek, belli usullere riayet etmek suretiyle ve kutsal hayat tarzına kavuşmak amacıyla suyla gerçekleştirilen bir ayindir (sakrament). Burada ifade edilen “asli günah”; Hıristiyanlık dinine göre nesilden nesile bütün insanlığa intikal ettiği inanan, Hz. Adem ile Hz. Havva’nın cennette “yasak meyve”den yemek suretiyle işlemiş oldukları günahdır.

İlk defa Saint Augustin tarafından kullanılan “asli günah” kavramı ile ilgili ilk yorum havari Pavlus tarafından yapılmıştır. Günah, başlangıçta Hıristiyanlığa karşı olmakla birlikte daha sonra ilk havarilerden olan Pavlus’a göre Âdem vasıtasıyla dünyaya girmiştir. Bu anlamda doğan her insan bir miktar Âdem’in suçundan taşımakta ve nesilden nesile bu suç devam etmektedir. Hz. İsa, insanlığı bu suçtan kurtarmıştır. Bu nedenle vaftiz olmadığı müddetçe doğan her çocuk Hıristiyanlığa göre suçludur.¹⁵

İnsan ile tanrı arasındaki anlaşmayı sağlayan bir ayin olan vaftiz, aynı zamanda ilk adımı atılmış olan bir imandır. Yaratacı bu ayin ile insanoğlunu kendisi ile ahitleşmeye davet etmektedir. Hıristiyan sembollerinin ve sakramentlerin tamamının anlamı ve süreçteki rolü bu çerçevede değerlendirilmektedir. Öyle ki körler ve sağırılar bile semboller aracılığı ile iletişim kurarlar. Bu şekilde, görünmeyen dünyada Tanrı ile bağları ortaya çıkmış olur.

2.2. Evharistiya

Evharistiya ismi Yeni Ahit’te eucharistein ve eulogein şeklinde yer almakta ve Yahudilerin yemek sırasında Tanrı’ya yaptıkları şükür ifade etmektedir. Evharistiyanın dışında bu sakramente Rabb’in Sofrası, Ekmeğin Bölünmesi, Kutsal Kurban, Kutsal ve Tanrısal Litürji, Komünyon ve Kutsal Ayin isimleri de verilmektedir. Hıristiyanlığın en önemli ibadetlerindendir.¹⁶ “Tanrı’ya şükür duasında bulunma” anlamına gelen “evharistiya, Hz. İsa’nın havarileri ile yemiş olduğu son yemeğin anısına kutlanmaktadır. Hiçbir karşılık beklemeden Tanrı

¹⁴ Ali Erbaş, Hıristiyanlık’ta İbadet (İstanbul: Ay Işığı Yayınları, 2003), 86.

¹⁵ Günay Tümer, “Asli Günah”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA) (Ankara: 1991, Türkiye Diyanet Vakfı), 496.

¹⁶ Muhammet Tarakçı, Protestanlıkta Sakramentler (Bursa: Emin Yayınları, 2012), 128.

için yapılan bu ayin, insanoğlunun kurtuluşu için ölen ve dirilen İsa Mesih'in fedakârlığı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

İsa Mesih tarafından herkes için gerçekleştirilen bu fedakârlık, tüm insanlık adına gerçekleştirilmeye devam edilmektedir. Bu son yemeği anmak için yapılan kudas ayininde kilise sadece Mesih'in "Bu benim bedenim ve kanımdır" sözünü tekrar etmekle kalmaz aynı zamanda onun takdim ettiği faaliyete de katılır. Kiliselerin büyük bölümü kudas ayininde ve Kutsal Ruh'un etkisi altında İsa'nın sözlerini tekrar etmekle, ölmüş ve dirilmiş olan Mesih'in kanının ve vücudunun şarap ve ekmek olduğunu, kan ve vücudun aynı zamanda inananlara aşklarını ve imanlarını doyurarak bir değişim geçirmelerini sağlamak için sunulduğunu itiraf etmektedirler. Kilise'nin faaliyetinin kaynağı ve zirvesi olarak kabul edilen Evharistiya -ki II. Vatikan Konsili de buna dikkat çekmektedir-sakramental teoloji ve kilise biliminin gelişme seyri içinde önemli bir rol oynayacaktır. Evharistiyanın Hıristiyan hayatının kaynağı olduğunu belirten sözü açıklayan Papa II. Jean Paul, Evharistiya sakramentine iştirak eden bir Hıristiyanın büyük bir güç ve kuvvet kazandığını ifade etmektedir. Mesih'in çarmıha gerilmesini de, evharistik kurban olarak değerlendirmektedir. II. Vatikan Konsili'nde belirtilen "evharistik kurbanın, Kuzu'nun bedeni ve kanı vasıtasıyla müminleri doyurduğu ve onlara güç ve kuvvet verdiği" hususunu ifade etmektedir.¹⁷

2.3. Hastaları Yağlama

Son yağlama; ölüme bir hazırlık olup takdis edilmiş yağın rahat ölüm, günahların bağışlanması ve şifa adına yaşlılara ve hastalara sürülmesi şeklindeki bir ayindir.

Hıristiyanlar ölüm ve ağır hastalık zamanlarında İsa'nın yanlarında olduğunu düşünmekte ve Tanrı'nın Onu hastalarını ölüme hazırlamak ya da iyileştirmek için gönderdiğine inanmaktadırlar. Böylelikle zor anlarında kendilerini yalnız hissetmemektedirler.¹⁸

Kilise tarafından rahiplerin duasıyla ve kutsal yağla yağlıyarak hastaların acılarını azaltmak ve onları bu hastalıktan kurtarmak için bu tarz bir ayin oluşturulmuştur. Mesih'in dirilişinin anısına uygulamaya konulan bu ayin ile amaçlanan ölüm kuvvetlerine karşı savaşı kutlamak ve toplumdaki bu duyguları güçlendirmektir.

2.4. Konfirmasyon (Vaftizi Kuvvetlendirme)

Tasdik etme, teyid etme, onaylama, gerçekleştirme, doğrulama anlamlarına gelen konfirmasyon kavramı, Hıristiyan ilahiyatında "vaftizi pekiştirme ayini" olarak gerçekleştirilmektedir. Konfirmasyon; bir Hıristiyan'ın Hıristiyanlığının sorumluluğunun farkında olması, imanın güçlendirilmesi ve bir "kilise sırrı" anlamındadır.

Konfirmasyon, kilisede cemaat huzurunda Hıristiyanlığı kabul ettiğini ilan etmiş ve daha önce vaftiz edilmiş olan erginlerin imtihanlara ve engellere karşın

¹⁷ Erbaş, Hıristiyanlık'ta İbadet, 160.

¹⁸ Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, 8. Baskı (Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2016), 298.

sabit olduklarını, imanlarını sürdürdüklerini, imanlarını sağlamlaştırdıklarını ve papazın da bu kişileri onaylaması anlamına gelmektedir.

Bu şekilde, imanlarını tazeledikten ve sağlamlaştırdıktan sonra almış oldukları feyzin arttığına inanılmaktadır. Konfirmasyon Tanrı'nın insan soyu için yaptıklarına İsa-Mesih aracılığıyla şahitliği; vaftiz ise günden kurtulmayı sembolize etmektedir. Bu nedenle o, vaftizin mükemmelleştirilmesi ve tamamlanması ayini olarak da görülmektedir. Çünkü Hristiyanlık dinine göre yegâne kurtuluş, yalnızca günahların bağışlanması değildir. Kurtuluş aynı zamanda Tanrı'nın isteğine uygun olarak İsa'nın, dünyayı değiştirme vazifesini sürdürmesine de bir davettir. Bu sebeple insan "Konfirmasyon" ile bu görevi yüklenmektedir.¹⁹

Hristiyanlığa giriş ayininin ikinci bölümü konfirmasyondur. Kutsal Ruhun gücünü bununla yeni mümine bağışladığına inanılmaktadır. Şayet kiliseye kabul edilen kişi bir ergense, güçlendirme ve vaftiz ayinleri aynı anda ve iki bölümde gerçekleştirilir. Şayet kişi küçük ise ayin ergenliğe girmiş olduğu 13-16 yaşlarında gerçekleştirilir. Kutsal yağ, Kutsal Ruh'un simgesidir. Adayın alınca rahip ya da piskopos tarafından bu kutsal yağdan sürülür ve "Allah'ın armağanı olan Kutsal Ruh seni simgelesin. Rab seninle beraber olsun" denilir.²⁰

2.5. Tövbe (Günah İtirafı)

Tövbe, kişinin işlediği günah veya kusurunu kilisede itiraf etmesi ve rahibin de Baba, Oğul, Kutsal Ruh adına söz konusu günah veya kusuru bağışlaması ve kaybolan vaftiz inayetinin yeniden elde edilmesi için yapılan bir sakramenttir.²¹

Hristiyan cemaati günahlarından dolayı pişmanlık duyduklarında Tanrı'nın kendilerini bağışlayacağına inanırlar ve bunun için günah çıkarma ayinine başvururlar. Bu ayin tarih boyunca farklı şekillerde olmuştur. Bu itiraf bazen özel, bazen de toplu halde yapılır. Ayinde papazın aracı olmasının sebebi, Yuhanna İncilindeki (XX, 23) "Kimin günahlarını bağışlarsanız, onlar bağışlanmış olur ve kimilerininkini alkoyarsanız alkonmuş olur" ifadesine dayanır. Yani papaz, bu ayinde İsa tarafından yetkilendirilen din adamıdır. Kişinin günahının papazca kabulü ile de Tanrı tarafından bağışlandığına inanılır.²²

2.6. Rahip Takdisi (Ordre)

Bu sakrament, din adamlarının rahip olarak atanmasıdır. Bu takdis esnasında rahip olarak atanacak kişi, hayatını Hristiyan topluluğuna adamayı vaat eder.

Bir başka ifadeyle Rahip takdisi, kilise hiyerarşisinin üç üst mertebesinde bulunan piskopos, papaz ve diyakozların takdisi ayinidir. Bu görevler hem tayin hem de takdisle verilir. Takdis, hukuki olarak tayin edilmiş piskopos tarafından gerçekleştirilir.

Rahip takdisi, kişiye ekmek ve şarabı Mesih'in bedeni ve kanına dönüştürmeye, ayrıca günahları affetme yetkisi veren sakramentin adıdır. Bu

¹⁹ Erbaş, Hristiyanlık'ta İbadet, 174.

²⁰ Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, 297.

²¹ Gündüz, Yaşayan Dünya Dinleri, 168.

²² Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, 298.

sakramentin maddî unsuru, episkopusun, adayın üzerine elini koyması ve duasıdır. Ayrıca, adaya Evharistiyada kullanılacak olan şarap dolu kadehin ve içinde ekmek bulunan tabağın verilmesi de sakramentin maddî unsurlarındandır.²³

2.7. Evlilik (Nikâh)

Evlilik hayatı, Tanrı'nın görünmeyen inayetinin görünen şekli olarak kabul edilmektedir.²⁴ Süryani Kilisesi'nde evlilik ve tören anlamına gelen "gwârâ" terimi ile ifade edilen evlilik,²⁵ Eski Ahit ve Yeni Ahit metinlerine dolayısıyla Hıristiyanlığa da damgasını vurmuştur. Genel Hıristiyan ilahiyatının oluşumuna kaynaklık eden Yaratılış kitabının sözleri de evlilik sakramentine kaynaklık etmektedir. Mesih'te bir olmanın sembolü olan evlilik sakramenti, dini bir ritüel olarak toplumda yerini alır.²⁶ Evlilik sakramenti konusunda kiliseler arası bazı farklılıklara da rastlanılmaktadır. Katolikler ve Ortodokslara göre, Tanrı huzurunda eşlerin birbirlerine yüz yüze söz vermeleri ve Tanrı'ya karşı söz vermeleri, Mesih tarafından kurulmuş bir sakramenti meydana getirmektedir. Böylece bir evlilik, Mesih ve Kilise'nin bozulmaz birliğinin bir alametidir. Bu sakrament kilise tarafından Mesih adına verilmiştir. Eşler arasındaki beşeri aşkı pekiştirir ve eşlerle Tanrı arasında karşılıklı sözleşme yoluyla Tanrı huzurunda ve kilise tarafından sağlam bir şekilde gerçekleştirilmiş olan birliği bozulmaz hale getirir.

Kutsal Kitap'ta evlilik ve eşlerle ilgili şu cümleler geçmektedir: "Tanrı erkeği ve sonra da onu tamamlaması için kadını yarattı. Evlilik, 'erkeğin yalnız kalmasının iyi olmayışına çaresidir.'²⁷ "Ey kocalar, Mesih kiliseyi nasıl sevip onun uğruna kendini feda ettiyse, siz de karılarınızı öyle sevin."²⁸ "Bilirsiniz ki, ulusların önderleri onlara egemen kesilir, ileri gelenleri de ağırlıklarını hissettirirler. Sizin aranızda böyle olmayacak. Aranızda büyük olmak isteyen, ötekilerin hizmetkârı olsun. Aranızda birinci olmak isteyen, ötekilerin kulu olsun. Nitekim İnsanoğlu, hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye ve canını birçokları için fidye olarak vermeye geldi."²⁹ Bu sözlerden evliliğin ne kadar kutsal olduğu ve ailenin temeli evlilik olarak kabul edildiği, eşlerin birbirlerine bağımlı olması ve saygı göstermesi ifade edilmiştir. Erkekle kadının evlendikleri zaman "tek beden" haline geldiği ve bu beraberliğin en dolu biçimiyle cinsel yakınlığın fiziksel birleşmesinde gösterildiği ifade edilir³⁰ ve Kutsal Kitap'ta boşanmayla ilgili şöyle denir: "Şöyle ki, onlar artık iki değil, tek bedendir. O halde Tanrı'nın birleştirdiğini, insan ayırmasın."³¹ Yeni Ahit metinlerinde boşanma ve zina

²³ Tarakçı, Protestanlıkta Sakramentler, 230.

²⁴ Erbaş, Hıristiyanlık'ta İbadet, 198.

²⁵ Arthur John Maclean, A Dictionary Of Dialectsvernacularsyrac (Oxford: Theclerandonpress, 1902), 43.

²⁶ Canan Seyfeli, Ermeni Kilisesinde Sakramentler (Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2016), 341-394.

²⁷ Kitabı Mukaddes, Yaratılış, 2:18.

²⁸ Kitabı Mukaddes, Efesliler, 5: 25.

²⁹ Kitabı Mukaddes, Matta, 20: 25-28.

³⁰ Kitabı Mukaddes, Yaratılış, 2: 20.

³¹ Kitabı Mukaddes, Matta, 19: 6.

konuları ile ilgili İsa'nın açık bir tavrı vardır. O, zina dışında boşanmayı asla olumlu karşılamadığı gibi boşanmış bir kadınla evlenen erkeğin de zina ettiğini ifade etmektedir. Bu hususta tek eşlilik vurgulanmıştır.³²

3. Süryanilerde Evlilik

Evlilik, yararlı bir nesil yetiştirmek ve müşterek yardım ile ailenin geçimini sağlama adına, kadın ve erkek arasında kurulmuş olan hukuki ve dini bir bağlıdır.

Evlilik bağı, ölüm ve zina dışında bozulmayan kutsal bir sırdır. Hıristiyan inancına göre, yasal olarak evlilik, dini nikâhta birbirlerine verdikleri söz gereğince, hayatlarının sonuna kadar sadık kalmaya zorunlu kılar.³³

Her toplumda olduğu gibi Süryaniler de çok eski zamanlardan beri evliliğe büyük önem vermektedirler. Süryanilerde de evlilik kutsal bir müessese olarak kabul edilir ve evlilik töreni kilisede büyük bir coşkuyla kutlanmaktadır. Evlilik konusunun kilisenin yedi kutsal sırrından biri olduğuna inanılır.

Evliliğin sakıncası ya da zorunluluğu yoktur. Ancak kişilerin tercihiyle ilgili bir durumdur.

Süryani evliliklerinde din faktörü çok önemlidir. Çünkü kilise din değişikliğine izin vermemektedir. Evlenecek tarafların Hıristiyan olması evlilik için önemli bir kriterdir. Süryanilerde dinler arası evlilikler çok görülmez. Karma evliliklere de kapıları kapalıdır. Süryanilerde başka bir dinden evlenen kişilerle ailelerinin görüşmediği ve toplumdan da dışlandığı algısı vardır ancak yapılan görüşmelerde karma evliliklerin son zamanlarda artış gösterdiği bilinmektedir. Bu durumun nedeni, yurtdışına göçün artmasıyla birlikte nüfusu azalmasıdır. Bu da karma evlilikleri artıran bir faktör olarak düşünülebilir.

Süryanilerde Rahipler, Rahibeler, Patrik, Mafıryan Metropolit ve Episkopuslar kesinlikle evlenemezler. Ancak papaz sıfatı almadan önce papazlar evlenebilir yalnız eşi öldüğünde, ikinci bir evlilik mümkün görülmemektedir. Sağdıçlık yapan kişiler arasında da evlilik yapılamaz.³⁴

Kan bağı ve ruhsal yakınlık Süryaniler arasında evliliği engelleyici durumlardır. Vaftiz kirveliği, süt kardeşlik ve sütannelik ruhsal yakınlık olarak kabul edilmekte ve aralarında bu tür yakınlık olanlar kesinlikle evlenememektedir. Vaftiz esnasında çocuğu tutan kişi vaftiz kirvesidir ve çocuğun manevi babası kabul edilmektedir. Bu anlamda kirvenin eşi manevi anne, çocukları ise manevi kardeş sayılmaktadır. Bu nedenle söz konusu kişilerle de evlenilememektedir.³⁵

Evlilik için engel teşkil eden diğer durumlar ise kardeş, teyze, hala, dayı, amca dayı gibi yakın hısımlıklardır. Günümüzde ise Süryanilerin nüfuslarındaki

³² Kitabı Mukaddes, Matta, 19: 5.

³³ Samuel Akdemir, İstanbul Mozağında Süryaniler (İstanbul: Promat Basım Yayın, 2009), 81.

³⁴ Akdemir, Dini Kurallarımız, 204.

³⁵ Zeki Demir, Süryani Kilisesi ve Kilisenin Kutsal Yedi Gizi (İstanbul: Resim Matbaacılık, 2001), 85; Akdemir, İstanbul Mozağında Süryaniler, 84; Asife Ünal, Yahudilik'te, Hıristiyanlıkta ve İslam'da Evlilik (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2009, 1998), 84.

azalmadan dolayı, kilise 3.dereceye kadar yakın akrabaların evlenmelerine izin vermektedir.³⁶

Bugünkü hukuk nizamlarının çoğunda evlat edinme ile evlenme uygun bulunsa da Kilise, evlat edinmeyi bir evlenme engeli olarak kabul etmektedir.³⁷

Bütün bu ritüel ve töreler, küreselleşen dünyamızın verileri doğrultusunda mevcudiyetini devam ettirmekte zorlanmaktadır. Nitekim göçler ve diğer çeşitli etkenler nedeniyle akraba evliliklerine izin verilmektedir. Yine boşanmalar ve ikinci evlilikler töre gereği kabul edilemezken, son zamanlarda özellikle de Avrupa'ya ve şehir merkezlerine göç eden Süryanilerde ayrı yaşamaya ve boşanmaya yönelik örneklerle rastlanmaktadır.³⁸

Süryanilerde erkek ve kızlardan ergenliğe girmiş ve evlenmek isteyenler, önce resmi nikâh yaparlar, resmi nikâh sonrasında ruhani huzurunda dini nikâh yapmalarıyla evliliği gerçekleştirmiş olurlar.³⁹

Süryanilikte esas olan tek eşlilik olup çok eşlilik yasaklanmıştır. Zina hali dışında boşanmak da yasaktır.⁴⁰ Evli olmak papaz olabilmenin şartlarından biridir. Ancak eşi ölürse ikinci bir evlilik yapamamaktadır. Ancak diğer cemaat üyelerinden ruhban sınıfına dâhil olmayanların eşleri öldüğünde ikinci bir evlilik yapabilmektedirler.

Evlenme törenleri kilisede nişan ve kutsama olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Çiftlerin evlenmelerine onay verildiğinde ilk olarak damadın ailesi kızın ailesini ziyaret etmekte, daha sonra ise ikinci ziyarete her iki tarafın vaftiz kirveleri de katılmaktadır.

Papaz, isteme sırasında evliliğin kutsiyetine ve bir araya gelişin amacına yönelik bir konuşma yapar.⁴¹ Kızın ailesi durumu akrabaları ile değerlendirebilmek için zaman ister. Süryanilerde yaşamış oldukları bölgede yaygın olan “başlık parası” gibi bir gelenek bulunmamaktadır. Akrabalar ile yapılan görüşme sonucunda kız tarafının cevabı olumlu ise erkek tarafına bildirilmekte ve istemenin ne zaman yapılacağına dair bir tarih ayarlanır. Kız istemede aile büyüklerinin yanında din görevlisi de hazır bulunur.

Evlilik Süryanilerde “nişan ve kına” ile “nikâh ve düğün” şeklinde iki bölümden oluşmaktadır. Nişanın tüm masrafları kız evine aittir ve belirlenen tarihte kız evinde yapılmaktadır. Papaz tarafından nişan yüzükleri parmaklara takılır. Cumartesi günü kına gecesi yapılırken, bir gün sonrasında pazar günü de nikâh kıyılmaktadır. Nikâh merasimi bayram arifesi ve oruçlu günlerde yapılmaz.

³⁶ Muzaffer İris, *Bütün Yönleriyle Süryaniler* (İstanbul: Dilek Ofset Matbaacılık, 2003), 204.

³⁷ Andreas B Schwarz, *Aile Hukuku*, çev. Bülent Davran, 2.Baskı (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1946), 83-84.

³⁸ Aziz Günel, *Türk Süryaniler Tarihi* (Diyarbakır: Oya Matbaası, 1970), 378.

³⁹ Akdemir, *Dini Kurallarımı*, 204

⁴⁰ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi* (Ankara: Ocak Yayınları, 1997), 306.

⁴¹ Mehmet Şimşek, *Süryaniler ve Diyarbakır*, 3.Baskı (İstanbul: Enes Basın Yayın Matbaacılık, 2003), 204.

Süryanilerde dini nikâh resmi nikâh sonrasında pazar günü kilisede gerçekleştirilmektedir.⁴²

Süryaniler, sosyal hayatta Hıristiyan dininin gereklerini uygulamışlardır. Ülkemizde yaşayan Süryaniler üzerinde yapılan araştırmada ise Hıristiyan dininin gerekleri yanında bazı evliliğe hazırlık sürecinde Türk geleneklerini benimsedikleri ve uyguladıkları görülmüştür.

3.1. Kız İsteme ve Söz Kesme

Berdel ya da töre gibi durumları olmayan Süryani evliliklerinde evlenecek olan kişiler aile büyüklerine de danışarak kendi kararlarını kendileri vermektedirler. Evlenmek istemeyen kızı zorla evlendirme yoktur. Çünkü zina dışında boşanma yasaktır. Günümüzde Süryanilerde başlık parası gibi bir gelenek yoktur (K1).⁴³

Süryani ailelerde evlilik çağına gelmiş bir erkek çocuğun evlilikle ilgili düşünceleri kendisi ile konuşularak öğrenilmektedir. Sevdiği biri yok ise ve evlenmeyi düşünüyor ise aile tarafından oğullarına uygun bir kız aranmaya başlanır. Şayet uygun biri bulunmaz ise yakın akrabalar ve eş dost aracılığı ile yakın yerlerden uygun bir kısmet bulunmaya çalışılır.

İstenilecek kız genel olarak ev gezmelerinde ve düğünlerde görülmekte ve beğenilmektedir. Süryanilerde aileye gelin olarak alınması düşünülen bir kızın ilk olarak aile yapısına bakılmaktadır. Aile tarafından kızın özellikle güzel, becerikli, iyi huylu ve inançlı olmasına özen gösterilir.⁴⁴

Kız istemeye gidilmeden önce kız tarafına cevabın olumlu mu olumsuz mu olduğu sorulur. Olumlu cevap verildiğinde kız istemenin yapılacağı tarih belirlenir. Damat adayının ailesi gelinin evine gider. Kız istemeye kilise papazı da davet edilir. Kız isteme merasimi aile büyüklerinin öncülüğünde gerçekleşir.⁴⁵ Çiçek, tatlı ve küçük hediyeler götüreren erkek tarafı ziyaret sebeplerini açıklar. İsteme esnasında kahveler içilir. Cevabın olumlu olması durumunda damat adayı ailesiyle söz kesmeye kız evine gider. Söz kesimi iki tarafın anlaşmalı onayı ile yapıldığından yüzük takma da gerçekleşir. Söz yüzükleri takıldıktan sonra misafirlere çeşitli yiyecek ve içecek ikramında bulunulur. Gelin adayı farklı şehirdeyse isteme ve nişan aynı gün olur. Nişanın daha sonraki günlerde yapılması durumunda ise, nişanın ne zaman yapılacağı, nerede yapılacağı, nişan gelenekleri hakkında karşılıklı beklentiler konusunda anlaşmaya varılır (K2).⁴⁶ Söz yapıldıktan sonra kısa sürede nişan törenine geçilir.

3.2. Nişan

Nişan törenleri genel olarak kız evinde ve cumartesi ya da pazar günleri yapılmaktadır. Bu törenlerde bir din adamının bulunması zorunluluktur. Çünkü ruhbanlar, kızın çeyizini ve damat ve geline takılacak olan yüzükleri kutsarlar.

⁴² Şimşek, Süryaniler ve Diyarbakır, 203-205.

⁴³ Kişisel Görüşme, 04.11.2020.

⁴⁴ Erol Eroğlu, Neşe Sarıca, "Midyat Süryanilerinin Düğün Gelenekleri", Turkish Studies 7/3 (2012): 1193.

⁴⁵ Şimşek, Süryaniler ve Diyarbakır, 203-205.

⁴⁶ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

Törende damadın yanında vaftiz babası, gelinin yanında ise vaftiz annesi de hazır bulunur ve onlara vekillik ederler. Bu kutsama sırasında din adamları Süryanice ilahiler okur ve orada hazır bulunanlarda bu ilahlara eşlik eder (K3).⁴⁷ Yüzükler takıldıktan sonra dini törenin bitmesiyle gelin, damat, gelin ile damadın iki vekili ve din adamı ekmek ve klice denilen çöreği birlikte tutarak parçalara ayırmaya çalışır Bunun anlamı evliliğin bütünlük açısından çöreğe benzetilmesi ve çiftlerin acısıyla tatlısıyla hayatı paylaşması için yapılan bir gelenek olmasıdır. Bir başka inanişaya göre ise çiftin hayatlarına temiz bir sayfa açmaları ve arınmaları içindir. Ekmek parçalama geleneği aynı zamanda gelin ve damadın ailelerin bir bütün olması ve ekmeklerini paylaşacakları anlamını da taşır (K4).⁴⁸

Nişan töreni tamamlandıktan sonra her iki taraf da bir araya gelir ve düğün tarihini netleştirir. Nişan ile düğün arası fazla tutulmaz ve genellikle yaz aylarında gerçekleştirilir. Nişan ile düğün arasında en fazla altı aylık bir zaman bulunur (K5).⁴⁹

Nişanlılık sürecinde gelin ve damadın birbirleri ile görüşmelerinde bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bununla birlikte çiftlerin yanında kız tarafından biri mutlaka bulunur. Daha eski dönemlerde nişanlılık sürecinde damadın gelini görmesi uğursuzluk veya günah olarak görüldüğünden çiftlerin bir araya gelmeleri çok az olur. Süryaniler arasında bu durumu örnekleyen çok sayıda hikaye anlatılmaktadır. Bunlardan biri şu şekildedir: eski dönemlerden birinde çeşmeden su getirmeye giden kız, dönüşte nişanlısını görür. Onun kendisini görmemesi için kendisini orada bulunan bir kuyuya atar. Bunu gören nişanlı da kendisini kuyuya atar ve ölürler. Bir diğer rivayete göre ise kız evine giden damadı görmek isteyen fakat kendisini ona göstermek istemeyen kız, yüküğün arkasına saklanır ve perde arasından nişanlısını izler.⁵⁰

Mardin Metropolitlerinden Mor Yuhanna (ö.1165) nişan hazırlıklarında fazla masrafa kaçınılmasını öğütlerken şöyle der: “Biz ‘episkoposlar, Allah’ın korkulu sözü ile tenbih ediyoruz. Müminler, doğum, nişan, düğün törenlerinde fazla masraf etmemeli, güveye de kayınbabagilinin evinde fazla açık verdirmemelidir.”⁵¹

3.3. Düğün Esnasında Adetler

Süryanilerde eski dönemlerde düğün törenine davet edileceklerle ilgili bir liste hazırlanır ve ev ahalisinden iki genç bu listede yer alan kişileri düğüne davet edermiş. Günümüzde ise papaz tarafından kilisede herkesin duyabileceği şekilde duyuru yapılarak veya teknolojideki gelişmelere bağlı olarak davetiyeler basılır, insanlar düğüne davet edilir olmuştur. Düğünlere yalnızca Süryaniler davet edilmemekte, Müslüman tanıdıklar da davet edilmektedir (K6).⁵²

⁴⁷ Kişisel Görüşme, 04.11.2020.

⁴⁸ Kişisel Görüşme, 04.11.2020.

⁴⁹ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁵⁰ Eroğlu, Sarıca, “Midyat Süryanilerinin Düğün Gelenekleri”, 1194.

⁵¹ Hanna Dolapönü, Süryânî Musikisinden Çiçek Demeti (İstanbul: Kapadokya Kitabevi, 1963), 142.

⁵² Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

Gelin ve gelinin birinci dereceden akrabaları düğün töreninden birkaç gün önce düğün alışverişi yaparlar. Düğün ihtiyaçlarının dışında geline bu alışverişte ayakkabı, iki elbise vb. hediyeler alınmaktadır. Bununla birlikte gelinle birlikte bu alışverişe katılan diğer akrabalara da çeşitli hediyeler alınmaktadır (K7).⁵³

Evdeki odalardan biri düğünden bir hafta önce boşaltılır ve kızın çeyizi bu odada sergilenmeye başlanır. Komşu, akraba ve eş dosttan çeyizi görmeye gelenler, çeyiz üzerine para atarlar. Şayet çeyiz içerisinde beyaz eşya gibi ağır olan eşyalar da var ise bunlar önceden gelin ve damadın kalacakları eve götürülür. Diğer eşyalar ise düğün gününde gelinle birlikte götürülür (K8).⁵⁴

3.4. Kına Gecesi

Düğün eğlenceleri, eskiden gelin çeyizinin düğünden önce damat evine gönderilmesiyle başlardı. Günümüzde çeyiz serme adı altında bir gelenek artık yapılmamaktadır. Düğün öncesinde gelin hamamı yapılır. Düğünden birkaç gün önce gençler damadın evinde çörek yoğurur ve eğlenirler, daha sonra arkadaşları damadı alıp hamama götürürler. Bu arada kıza da gelin hamamı yapılır. Her iki hamamda da eğlenceler yapılır tatlılar yenilir, içkiler ve şerbetler içilir. Sonrasında ise gelin ve damada kına yakma töreni gerçekleşir (K9).⁵⁵

Bir kültür örneği ve bir geçiş töreni olarak bilinen kına yakma geleneği zorunlu olmamakla birlikte Süryani kültürü açısından düğün öncesi yapılan âdetlerdendir (K10).⁵⁶

Kına gecesi için oğlan evi tarafından hazırlanan kına tepsi, üzerine dikilen iki mum ve bereketi simgeleyen tohumlu bitkilerden oluşan çerez ikramlıklarıyla birlikte kız evine götürülür. Kına tepsi, helhele-zılgıtlar eşliğinde kız evine alınır. Kına, gümüş veya bakır bir tas içinde dul olmayan bir kadın tarafından gelin ve damada yakılır. Gelin ve arkadaşları, ellerine birer yanan mum alır ve dolaşarak davetlileri ziyaret eder. Daha sonra kına yakma seremonisine geçilir.

Kına gecelerinin en vazgeçilmez ritüeli kına gecesine özgü söylenen türküler eşliğinde gelin ve damat bir yere oturtulur ve ailede yaşça büyük kadınlardan biri ya da gelinin kayınvalidesi gelinin avucunun ortasına kına yakarak bir altın yerleştirir. Gelinin bu altını uğur ve bereket getirmesi için saklaması gerekir. Kına, gelinin avucuna, damadın ise sadece serçe parmağına yakılır. Kınanın yakılmasından sonra gelin ve damat misafirlerle birlikte eğlenir. Kınaya gelen misafirlere kuru yemiş, çörek, badem şekeri, şerbet gibi yiyecekler ikram edilir.⁵⁷

3.5. Nikâh ve Düğün

Düğünler süre ve uygulamalar bakımından, gelenek, görenek ve kültürlere göre farklılıklar göstermektedir. Dünyanın ve insanların devamlı gelişmesi toplumların gelenek ve göreneklerinde de büyük değişimler yaratmaktadır. Bir toplumun sayıca az ya da çok olmasının bu değişimlerin önüne geçemediği Süryanilerdeki evlilik durumunda da görülmektedir.

⁵³ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁵⁴ Kişisel Görüşme, 04.11.2020.

⁵⁵ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁵⁶ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁵⁷ Eroğlu, Sarıca, "Midyat Süryanilerinin Düğün Gelenekleri", 1195.

Dinî değerlere son derece önem veren Süryanilerin yaşam biçimlerinde kilisenin etkisi bulunmaktadır. Değişen hayat şartlarına rağmen nişan, nikâh, evlenme törenleri, aile veya çocuk yetiştirme tarzları kilisenin belirlediği sınırlara bağlı olarak gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir.⁵⁸

Dini nikâhtan önce nişan töreni ve resmi nikâh yapılması gerekmektedir. Damadın babası, çiftlerin resmi nikâh yaptıklarına dair belgelerini alarak metropolite gider ve dini nikâh yapmaları için metropolitten izin alır. Metropolit belgelere bakar, dini nikâh kıyacak din adamına kapalı mektup gönderir. Damadın babası mektubu din adamına verir ve uygun görülen zamanda dini nikâh için gün verilir (K11)⁵⁹

Dinî nikâh töreni genelde pazar günü yapılır. Nikâhtan önce papaz, damadın elbiselerini kutsar (K12).⁶⁰ Sabahın erken saatlerinde nikâh hazırlıklarına başlanır. Nikâhta gelin gelinlik, damat takım elbise giyer (K13).⁶¹ Kız almaya konvoy şeklinde gidilir. Gelinin kaldığı evin yolunu çocuklar taşlarla kapatır, damat çocuklara yolu açmaları için harçlık verir, gelinin kaldığı evin kapısı gelinin akrabaları tarafından kilitlenir, damat yine açmaları için harçlık verir. Eve vardıklarında gelin almaya gelenler kız evi önünde 10-15 dakika oynar. Gelin, erkek kardeşlerinden biri, abisi ya da kardeşi tarafından alınır ve “helhele” eşliğinde evden çıkartılarak damada teslim edilir. Damat gelini evinden alır. Konvoy şeklinde dini nikâh için Kiliseye gidilir (K14).⁶² Bir başka kaynakta ise damadın gelini dinî nikâhın kıyılacağı kilisede karşıladığından bahsedilmektedir: Dinî nikâh töreni için baba evinden kiliseye gitmek için hazırlanan gelin, bekâr kız arkadaşlarının isimlerini ayakkabısının tabanına yazar ve isimlerin silinmesi için ayağını yere kuvvetlice sürter. Yazılan isimleri silinen bekâr kızların yakın zamanda evleneceğine inanılır. Gelin damat adayı tarafından kilisede karşılanır ve nikâha gelen misafirlerle birlikte kilise salonuna geçilir. Mihrabda bekleyen din görevlisinin sözlerini doğrulayacak şekilde zılgıtlar çekilir.⁶³ Dini nikâh sırasında çiftlerin sağdıcı olan kişiler çiftin vaftiz babaları olmak zorundadır. Kilisede, Rahip gözetiminde kutsal kitaptan okunan parçalar, çiftlerin birbirlerini karı koca olarak kabul ettikleri, iyi günde ve kötü günde beraber olacakları ve birbirlerine ölene kadar bağlı olacaklarına dair kabulü, kirvelerin şahitliği ile dini nikâh kıyılır (K11).⁶⁴ Nikâh süresince tütsü yakılır, papaz ayin yaptırır, İncil’den dualar okunur. Nikâh Başlangıç Duası olarak; ‘Nikâh Kitabı’ (Ktoboduroho)’ndan ‘Ya Rab! Düğünümüzün şenliğinde ve sonunda sen varsın. Nurunla ruhlarımız, fikirlerimiz ve günlerimiz aydınlansın. Merhametinle bereketlenip güçlükleri yenelim. Ey iyiliklerin Allah’ı, yüksek huzurunda başlarını eğen bu çifti mübarek eyle, birbirlerine sonuna dek hayat arkadaşı olma azmini

⁵⁸ Muammer Ulutürk, “Eskiler Yeniler ve Değişenler Bağlamında Günümüz Tur Abdin Süryanilerinde Evlenme Gelenekleri”, *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/8 (2012):

5.

⁵⁹ Kişisel Görüşme, 06.11.2020.

⁶⁰ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁶¹ Kişisel Görüşme, 06.11.2020.

⁶² Kişisel Görüşme, 06.11.2020.

⁶³ Zeki Demir, *Süryani Kilisesi Öğretisine Göre Kilisenin Kutsal Yedi Gizi ve Kilise İçindeki Tinsel İşaretler* (İstanbul: Anadolu Ofset, 1995), 48.

⁶⁴ Kişisel Görüşme, 06.11.2020.

ve iradesini ver. Yarattığın nimetlerden onları mahrum etme. Kalplerine iman ve merhamet, iradelerine kuvvet, geçimlerine bereket kat. Mutluluk dolu yıllar, hayırlı ve imanlı çocuklar ver. Bütün işleri muvaffak olsun. Âmin.”⁶⁵ Papaz gelin ve damada takılacak yüzükleri kutsar ve gelin ve damada yüzükleri takar. Yüzüklerden sonra gelin ile damada takılacak olan taçları kutsanır ve önce damada, sonra geline taç takılır.⁶⁶ Kilisede gerçekleştirilen törenin en ihtişamlı zamanı, evlenen çiftin sembolik olarak taç takmasıdır. Ruhani, yine ‘Nikâh Kitabı’ndan ‘Taç Giydirme Duası’ını okur.⁶⁷ Damada taç giydirilmesinin anlamı, onun reis olduğunu, gelinin taç giymesi ise, onun iffetli olduğunu simgelemektedir.⁶⁸

Nikâh merasimi bittikten sonra davetliler tebrik sırasında kilisede takılar takar Çiftin üzerine Tanrı onları bereketlendirsün diye buğday atılır. Nikâh sonrası damadın ev sahipliğinde düğün salonunda ya da belirledikleri bir yerde misafirlere düğün yemeği verilir. Yemekten sonra eğlence başlar. Bu esnada pasta ve çerez ikram edilir. Hatıra kalsın diye süslü badem şekeri verilir. Düzenlenen eğlence ve yemek sonrası düğün sona erer (K15).⁶⁹ Gelin eve girerken içerisinde çerez ve bozuk para bulunan testi yere çarpılır ve kırılır. Çiftlerin güzel bir geleceklere olsun diye geline bıçakla haç işareti yaptırılır ve kapının üstünde İncil tutulur. Burada dikkat çeken husus dinin, din adamlarının ve kilisenin sosyal yaşamdaki etkisini göstermesidir.⁷⁰

3.6. Sabahiye

Sabahiye, düğünün devamı olan ertesi güne denilir. Diğer bir anlamı ise kadınlar arasında yapılan toplantıdır. Düğün eğlencesinin devamı olan sabahiye günü; gelin evinde sessizlik, damat evinde neşe ve mutluluk vardır. Damat evine gelen gelin süslenir, damadın anne ve babasının ellerini öper. Damadın evinde kahvaltı yapılır, gelen misafirlere ikram etmek için yemekler hazırlanır. Damadın anne ve babası tarafından geline hediye verilir. Düğüne gelemeyen kadınlar damat evinde toplanır ve eğlenirler. Gelin, misafirlerle oturur ve eğlencelere katılır. Gelen misafirler hediyelerini verip gelin ve damadı tebrik ederler. Hediye olarak takı, küçük ev aletleri ya da para getirirler. Misafirler için damat evinde sofraya açılır, sabahiye geleneği geceye kadar devam eder (K16).⁷¹

Sonuç

Sakramentler, Tanrının insanlık için yaptıklarının simgesi olan “kutsal şey” anlamına gelir. Hıristiyanlara göre sakramentler, İsa Mesih’in gizemli bir şekilde

⁶⁵ Zeki Demir, “Süryani Ortodoks Kilisesi’nde Kavramlar ve Terimler”, (Yayımlanmış Makale, Meryem Ana Kilisesi, Kütüphanesi, 1999), 50-51.

⁶⁶ Eroğlu, Sarıca, “Midyat Süryanilerinin Düğün Gelenekleri”, 1196.

⁶⁷ Demir, “Süryani Ortodoks Kilisesi’nde Kavramlar ve Terimler”, 53.

⁶⁸ Hans Hollerweger, Turabdin, çev. Sevil Gülçur (Avusturya: Linz, 1999), 104.

Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁶⁹ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

⁷⁰ Abdurrahim Özmen, Tur Abdin Süryanileri Örneğinde Etno-Kültürel Sınırlar, Basılmamış Doktora Tezi (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Etnoloji Anabilim Dalı, 2006), 219-223.

⁷¹ Kişisel Görüşme, 05.11.2020.

Azime Avcı-Süryani Kadimde Evlilik Sakramenti

yaptığı faaliyetlerle görünür hale gelir. Kilise, İsa tarafından belirlenen; vaftiz, evharistiya (ekmek-şarap ayini), pekiştirme (kuvvetlendirme), ruhbanlık, evlilik, tövbe, hastaları mesh etme (son yağlama) uygulamaları olmak üzere yedi “sakrament” ortaya koymuştur.

Sakramentlerden biri olan evlilik sakramenti, evlenecek çiftleri bazı özel dualarla onaylamak için ayin yapılmasını ifade eder.

Süryanilerde, nikâh merasiminin kilisede yapılması, yakın akraba evliğinin olmaması, rızası olmadan kızın babası tarafından zor kullanılarak evlendirilmemesi, evlendikten sonra zina haricinde boşanmanın olmaması vb. hususlar Kitab-ı Mukaddes'te ayetlerle ortaya konulan hususlardır.

Hıristiyan dinini benimsemiş olan Süryaniler, uzun yıllar Müslüman halk ile iç içe ve dostane bir yaşam sürdürmelerinin bir sonucu olarak sosyal yaşamlarında Hıristiyan dininin gerekleri dışındaki birçok konuda, Müslüman toplumun yaygın gelenek göreneklerini benimsemiş ve uygulamaya başlamışlardır. Bunun en belirgin örneği Süryani düğün geleneklerinde görülmektedir.

Evlilik ile ilgili Müslümanlar tarafından benimsenen; kızın gelen görüncülere kahve ikram etmesi, kız istemeye giderken eli boş gidilmemesi, nişanlanma, söz kesiminde yüzük takılması, geline kına yakma âdeti, düğüne davet biçimi, gelen konuklara yemek verilmesi ve düğünde geline takı takılması vb. uygulamalar Süryaniler tarafından da benimsenmiştir.

Evlenme ile ilgili tüm pratik, inanç ve değerler, yüzyıllar boyunca uygulana gelmiş olan deneyim ve tecrübelerden süzülerek biçimlendirilmiş belirli kalıplar bütünüdür. Bu pratik, inanç ve değerlerde Süryani toplumunun dünyaya bakışını, dinamiklerini, değerlerini, kültürünün sergilenişini ve düşünce yapısını görmek mümkündür.

Kaynakça

Akdemir, Samuel. Dini Kurallarımız. İstanbul: Baha Matbaası, 1972.

Akdemir, Samuel. İstanbul Mozağında Süryaniler. İstanbul: Promat Basım Yayın, 2009.

Albayrak, Kadir. “Keldaniler”. DİA İstanbul: 2002.

Albayrak, Kadir. Ermeni, Süryani ve Keldani Kiliseleri. Ankara: Yaşayan Dünya Dinleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.

Bilge, Yakup. Süryanilerin Kökeni ve Türkiye Süryanileri. İstanbul: Zafer Matbaası, 2005.

Brock, Sebastian. Paul. Gabriel of Qatar's Commentary on theLiturgy. Hugoye: Journal of SyriacStudies, 2010.

Demir, Zeki. Süryani Kilisesi ve Kilisenin Kutsal Yedi Gizi. İstanbul: Resim Matbaacılık, 2001, 2012.

Demir, Zeki. Süryani Kilisesi Öğretisine Göre Kilisenin Kutsal Yedi Gizi ve Kilise İçindeki Tinsel İşaretler. İstanbul: Anadolu Ofset, 1995.

Demir, Zeki. "Süryani Ortodoks Kilisesi'nde Kavramlar ve Terimler". Yayınlanmamış Makale, İstanbul: Meryem Ana Kilisesi Kütüphanesi, 1999.

Doğan, İsmail. Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar. Ankara: Pegema Yayıncılık, 2007.

Dolapönü, Hanna. Süryânî Musikisinden Çiçek Demeti. İstanbul: Kapadokya Kitabevi, 1963.

Erbaş, Ali. Hıristiyanlık'ta İbadet. İstanbul: Ay Işığı Yayınları, 2003.

Eroğlu, Erol, Sarıca Neşe. "Midyat Süryanilerinin Düğün Gelenekleri". Turkish Studies 7/3 (2012): 1189-1199.

Gündüz, Şinasi. Yaşayan Dünya Dinleri. 4. Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.

Günel, Aziz. Türk Süryaniler Tarihi. Diyarbakır: Oya Matbaası, 1970.

Hollerweger, Hans. Turabdin. çev. Sevil Gülçur. Avusturya: Linz, 1999.

İris, Muzaffer. Bütün Yönleriyle Süryaniler. İstanbul: Dilek Ofset Matbaacılık, 2003.

Kaçar, Turhan. Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2009.

Kitabı Mukaddes.

Maclean, Arthur. John. A Dictionary of Dialects Vernacular Syriac. Oxford: Clerendon Press, 1902.

Özgüven, İbrahim Ethem. Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2014.

Özmen, Abdurrahim. Tur Abdin Süryanileri Örneğinde Etno-Kültürel Sınırlar, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Etnoloji Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, 2006.

Sarıçoğlu, Ekrem. Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi. 8. Baskı. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları, 2016.

Seyfeli, Canan. Ermeni Kilisesinde Sakramentler. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2015.

Schwarz, Andreas B. Aile Hukuku. çev. Bülent Davran, 2.Baskı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1976.

Şimşek, Mehmet. Süryaniler ve Diyarbakır. 3. Baskı. İstanbul: Enes Basın Yayın Matbaacılık, 2018.

Tarakçı, Muhammet. Protestanlıkta Sakramentler. Bursa: Emin Yayınları, 2012.

Tümer, Günay. "Asli Günah". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA). Ankara: 1991.

Ulutürk, Muammer. "Eskiler Yeniler ve Değişenler Bağlamında Günümüz Tur Abdin Süryanilerinde Evlenme Gelenekleri". The Journal of Academic Social Science Studies 5/8 (2012): 1209-1217.

Azime Avcı-Süryani Kadimde Evlilik Sakramenti

Ünal, Asife. Yahudilik'te, Hıristiyanlıkta ve İslam'da Evlilik. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Ürek, Melki. "Süryaniler'in Tarihi ve Sosyolojik Yapısı". Milet ve Nihal İnanç Kültür ve Mitoloji Araştırma Dergisi 10/2 (2013): 95-112.

Kaynak Kişiler

	Adı Soyadı	Yaşı	Eğitim Durumu	Mesleği
K-1	Efrim AYDIN	33	Lisans	Öğretmen
K-2	İshak AKYÜZ	35	Lise	Gümüşçü
K-3	Yuhanna DURMAZ	19	Lise	Öğrenci
K-4	Şabo ALKAN	35	Lise	Turist Rehberi
K-5	Nahrin ACAR	18	Ortaokul	Öğrenci
K-6	Lukas AKTAŞ	23	Lise	Öğrenci
K-7	Eliyo ERGÜN	20	Lise	Öğrenci
K-8	Rahel ASLAN	21	Lise	Ev Hanımı
K-9	İlarya SHAMALO	22	Lise	Ev Hanımı
K-10	Susan AKTAŞ	17	Ortaokul	Öğrenci
K-11	Ender PEKER	39	Lisans	Kilise Görevlisi
K-12	Fetruş AKTAŞ	50	Ortaokul	Muhtar
K-13	Andreas AKTAŞ	35	Lise	İşletmeci
K-14	İşmuni ACAR	17	Ortaokul	Öğrenci
K-15	Abay ACAR	34	Lise	Serbest Meslek
K-16	Gabriel GÜLTEN	37	Lise	Vakıf Görevlisi